

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/historia-z-ipn/archiwum/213823,Boguslaw-Wojcik-Lucjan-Eliazar-Blit-1904-1978-socjalista-publicysta-i-wykladowca.html>
28.02.2026, 04:13

Bogusław Wójcik: Lucjan Eliazar Blit (1904-1978) – socjalista, publicysta i wykładowca

Postaci, działalności i pisarstwu Lucjana Blita warto przyrzeć się ze względu na jego życiorys pełen dramatycznych doświadczeń, ewoluujące poglądy oraz szerokie horyzonty poznawcze, które pozwalały mu analizować sytuację w powojennej Polsce z oryginalnej perspektywy.

[Kultura](#)

26.09.2025

Już jako obywatel brytyjski, na początku lat siedemdziesiątych XX w. znalazł się w składzie Rady Zarządzającej Keston College, organizacji monitorującej jakość wolności religijnej za żelazną kurtyną. Jej założyciel i dyrektor, Michael Bourdeaux, informując o śmierci Blita stwierdził:

„Chcielibyśmy wierzyć, że część ideałów Lucjana Blita może znaleźć odzwierciedlenie w pracy Keston College”.

Blit zasługuje na monografię, zanim jednak ona powstanie, warto przywołać kilka podstawowych informacji na temat jego życia i dokonań.

Zarys biogramu

Lucjan Eliazar Blit, syn Wolfa i Felicji Winawer, urodził się 26 września 1904 r. w Warszawie. Uczęszczał do szkoły Zgromadzenia Kupców Miasta Warszawy, a następnie ukończył Wydział Nauk Politycznych i Społecznych Wolnej Wszechnicy Polskiej w Warszawie. Od 1919 r. działał w Socjalistycznym Związku Młodzieży „Przyszłość”, w 1926 r. został wybrany na jego sekretarza generalnego. W 1934 r. podczas Kongresu w Kopenhadze wszedł do Egzekutywy Międzynarodówki Młodzieży Socjalistycznej, a w 1939 r. został członkiem Biura tejże Międzynarodówki. Od 1922 r. należał również do Bundu – lewicowej, antysyjonistycznej partii żydowskiej oraz działał w związkach zawodowych. Blit był również redaktorem dwutygodnika „Jungt Weker” oraz miesięcznika „Wolna Młodzież”, a także współpracownikiem „Folkscajtung” w Warszawie.

Po wybuchu II wojny światowej Blit dotarł do Wilna, według jednej z relacji wojenny koszmar przetrwały tam jego dwie córki. Podczas próby powrotu do Warszawy został zatrzymany przez Sowietów, posługiwał się wówczas dokumentami zmarłego Michała Wyszynskiego. Do amnestii po podpisaniu układu Sikorski-Majski przebywał w łagrze Oneg nad rzeką o tej samej nazwie. Następnie wstąpił do tworzących się w ZSRS Polskich Sił Zbrojnych i służył w 23. Pułku Piechoty 7. Dywizji w Kermine w Uzbekistanie.

Po ewakuacji PSZ z ZSRS i krótkim pobycie w Persji i Iraku został skierowany do Londynu, gdzie miał organizować pomoc dla podziemnego Bundu w Polsce. Podczas okupacji Niemcy zabili w Polsce jego żonę, rodziców i siostrę. Po wojnie natomiast sprowadził swoje córki, z którymi zamieszkał w Londynie.

Po 1945 roku Blit był korespondentem polskiego „Robotnika”, „Arbeiter Zeitung” i „Daily Forward”, członkiem redakcji miesięcznika „Socialist Commentary”, a także współpracował z innymi brytyjskimi czasopismami m.in. „Daily Herald”. W styczniu 1949 r. Blit otrzymał brytyjskie obywatelstwo. Przedwojenne kontakty umożliwiły Blitowi krótkie pobyty w Polsce w 1956, 1959 i 1961 r. i poznanie z bliska realiów socjalistycznej rzeczywistości. Polski wywiad przyglądał się natomiast kontaktom, które Blit posiadał w *Foreign Office* oraz wśród polityków *Labour Party*.

Blit był rozpracowywany pod kątem operacyjnego wykorzystania przez Departament I MSW, a nawet traktowany tam do 1965 r. jako kontakt informacyjny. Podobne zapisy nie korespondują z treścią opinii sformułowanej w tym Departamencie już na początku lat sześćdziesiątych. Stwierdzono wówczas, że Blit publikuje „niekorzystne i szkodliwe” z punktu widzenia PRL artykuły, wskazywano również na niego jako źródło informacji o Polsce, ukazujących się prasie w emigracyjnej. Uznano również, że:

„działalność polityczna i publicystyczna Blita jest tym bardziej szkodliwa, że z uwagi na swoją przedwojenną działalność w Polsce posiada on szerokie kontakty wśród naszego aktywu partyjnego i aparatu państwowego, a zdobyte tą drogą informacje wykorzystuje publicznie i w kontaktach prywatnych do podważania autorytetu naszej Partii i Rządu na arenie międzynarodowej”.

Na wniosek Wydz. II Departamentu IV MSW 3 kwietnia 1965 r. Blit został wpisany do indeksu osób niepożądanych w PRL.

W 1967 r. Blit zaczął prowadzić zajęcia w ramach *Slavonic Studies* na Uniwersytecie Londyńskim, a w 1970 r. w *London School of Economics and Political Sciences*. Z czasem jako dziennikarz, pracownik naukowy i konsultant *Labour Party* zdobył renomę specjalisty od spraw Europy Wschodniej. Zmarł w Londynie 10 września 1978 r.

Najważniejsze publikacje Blita

W 1959 r. ukazał się pamflet *Gomułka's Poland*, zamówiony przez *Fabian Society*, *think tank* związany z *Labour Party*. Pierwotnie opracowanie to miał przygotować Julian Hochfeld, a Blit jedynie je przetłumaczyć. W planie tekstu przesłanym do zleceniodawcy Blit wskazał, że jednym z omawianych przez niego zagadnień będą „wyjątkowe relacje pomiędzy rządzącą partią komunistyczną, a duchowo wszechmocnym Kościołem rzymskokatolickim”.

Treści zawarte w tej publikacji odnoszą się do trzech pierwszych lat rządów Władysława Gomułki. Analizując punkt wyjścia tego procesu Blit opisuje uwarunkowania zarówno zewnętrznej sceny politycznej związanej z sytuacją w ZSRS, jak i jej przełożenie na sytuację w Polsce.

W 1965 r. Blit opublikował książkę *The Easter Pretender. Bolesław Piasecki: His Life and Times*. Opisuje w niej fenomen Piaseckiego na tle życia ludzi i rozwoju sytuacji społeczno-politycznej kraju. Píše m.in. o roli Stowarzyszenia „PAX” w neutralizowaniu wpływów Kościoła katolickiego. Rewizja komunistycznej polityki rolnej, której dokonał Gomułka po dojściu do władzy, wzmacniała rolników indywidualnych, stanowiących naturalne zaplecze społeczne Kościoła. Jak stwierdza Blit, jedynie Piasecki i jego PAX oraz frakcja natolińska nigdy nie zaakceptowały tej zmiany w polityce rolnej. Na kartach tej książki prezentowane są również zmiany w polityce wyznaniowej oraz ich

konsekwencje.

Blit był redaktorem opracowania *The Anti-Jewish Campaign in Present-Day Poland*, które powstało w 1968 r. na zlecenie *Institute of Jewish Affairs* w Londynie. Analizuje w nim okoliczności, które doprowadziły do antysemickiej kampanii w Polsce w 1968 r. oraz wskazuje odpowiedzialnych za nią. Wyraźnie podkreśla polityczny kontekst tych wydarzeń, zwracając uwagę na rolę tzw. *Moskali* w komunistycznych rządach w powojennej Polsce. Píše na ich temat m.in:

„Kontrolę nad bezpieczeństwem wewnętrznym, armią, administracją wewnętrzną i gospodarką (która przez lata musiała służyć interesom sowieckim) została przekazana Polakom, którzy przybyli z armią sowiecką, tzw. »Moskalom«”.

Następnie wymienia najważniejszych z nich, wskazując „Pogan” i „Żydów”.

W 1971 r. ukazała się ostatnia opublikowana książka Blita *The Origins of Polish Socialism: the History and Ideas of the First Polish Socialist Party 1878-1886*. W kontekście zarysowanej w niej historii przebiega sugestia Blita, że „Polska droga do socjalizmu” i pewna autonomia PRL w bloku socjalistycznym stały się możliwe również dlatego, że Polacy posiadali własne tradycje socjalistyczne.

Uwagę zwraca również liczba napisanych przez Blita relacji oraz recenzji w czasopismach naukowych i prasie. Ich analiza stanowi dodatkowe źródło, ukazujące sposób postrzegania na Zachodzie sytuacji za żelazną kurtyną – w tym przypadku szczególnie w Polsce.

► [Czytaj całość na portalu przystanekhistoria.pl](http://przystanekhistoria.pl)

[Poprzedni Strona](#)

[Następny Strona](#)

Kultura

Artykuł

Lucjan Eliazar Blit (fot. z zasobu AIPN)